

Vogelwaarnemingen op het eiland der 300 vulkanen: Lanzarote

Ad Cameron

Staande op dit vulkaaneiland schiet onmiddellijk een zin uit de Bijbel in je gedachte 'In den beginne schiep God Hemel en Aarde'.

In een uniek samenspel van water en vuur werd Lanzarote gecreëerd; het is alsof de schepping zich hier zojuist heeft voltrokken. Dit Lanzarote -buitenbeentje en meest bizarre eiland van de Canarische eilandengroep-, gelegen op ongeveer 100 kilometer uit de kust van Noordwest-Afrika en daarmee het meest noordoostelijke van de groep van zeven eilanden. Tenerife is het grootste, centrale eiland; de vulkaan Pico del Teide met zijn besneeuwde top is dus in feite het middelpunt van de archipel.

De totale oppervlakte van Lanzarote bedraagt ongeveer 795 km²; de lengte bedraagt circa 50 km en de grootste breedte circa 20 km. Het is dus een betrekkelijk klein eiland, waarop ongeveer 46.000 mensen wonen, waarvan de meesten in de hoofdstad Arrecife.

Lanzarote, genoemd naar de Genuese zeevaarder Lancelloto Malocello die in het jaar 1315 n.C. op het eiland landde, werd oorspronkelijk bewoond door Guanchen, verwand aan de berberstammen in Noordwest-Afrika; deze woonden daar nog ten tijde van de landing van Malocello.

Ten noorden van Lanzarote liggen drie kleinere vulkaaneilanden namelijk La Graciosa, Montana Clara en Alegranza. Voor driekwart is Lanzarote bedekt met uitgestrekte lavavelden, verder met geërodeerde vulkaankegels, zandduinen, steensteppen, lavaschollen bedekt met korstmossen en —in het noorden— met uitgestrekte wolfsmelkachtige struikvegetatie. Wat er in dit doodstille, godverlaten landschap al aan groen te bekennen valt zijn hoofdzakelijk de cultuurgewassen, zoals de wijn uit het gebied rond La Geria, waar de beroemde Malvasiawijnen vandaan komen; de wortelstokken van de wijnstruiken zijn geplant in kunstmatige trechterputten die in dit slakken-lavalandschap zijn uitgegraven; deze wortelstokken staan in een circa 30 cm dikke laag lava-as, die over het eiland werd uitgeblazen na de uitbarstingen in de 18e en 19e eeuw; de eerste uitbarsting duurde van 1930 tot 1936, de tweede in 1824 duurde 'slechts' drie maanden. Deze lava-as is rijk aan voedingsstoffen en bezit de eigenschap om uit de constant waaiende passaatwinden, 's nachts het vocht te absorberen, om het overdag geleidelijk aan de wortels der Cultuurgewassen door te geven.

Andere cultuurgewassen zijn: uien, tomaten, watermeloenen, schijfcactussen, aardappelen, tarwe, gerst, bonen, erwten en mais. Met de paar millimeters regen die per jaar op Lanzarote vallen, is het eiland het droogste van de Canarische groep.

De flora van de Canarische eilanden, dus ook van Lanzarote is uitgebreid bestudeerd, door

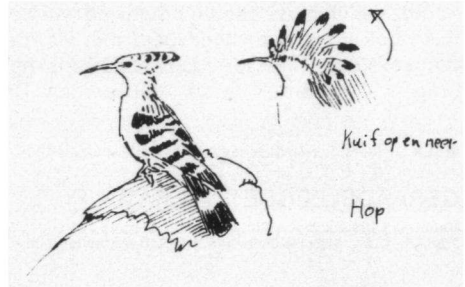
de vele onderzoekers die de eilanden door de eeuwen heen aandeden. Hun gegevens omtrent de plantengroei zijn dan ook weer terug te vinden in boeken en wetenschappelijke publicaties. Maar wat betreft met name de fauna op Lanzarote is nog weinig bestudeerd.

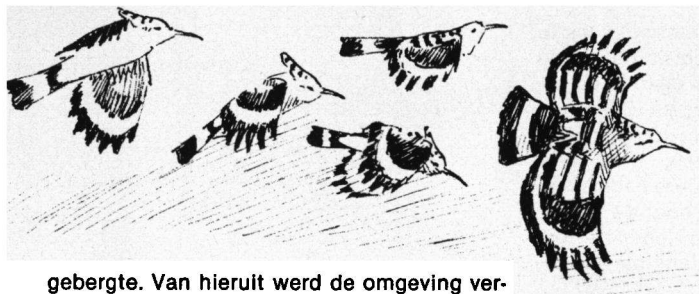
Welke zoogdieren, reptielen, vogels en insecten leven hier, onder welke omstandigheden, hun aanpassing aan dit extreme gebied en dergelijke?

In dit artikel zal ik mij hoofdzakelijk beperken tot de vogels van Lanzarote; in een kort tijdbestek (namelijk van 7 tot 28 april 1978) onderzocht ik dit eiland op zijn gevleugelde bewoners (later kwam ik nog eens terug in het najaar, namelijk van 7 tot 28 september 1979). Wij treffen op Lanzarote vogels aan, die in Europa en Noord-Afrika ook voorkomen, maar dan wel dikwijls met kleurafwijkingen, meest donkerder dan die der nominaatvorm.

De wintergasten en de trekvogels, die in voor- en najaar passeren

De eerste kennismaking met Lanzarote dateert van februari 1975. Wij maakten toen een dagtrip vanaf Gran Canaria. Het eiland maakte een diepe indruk op ons en wij besloten voor langere tijd terug te keren. Dit gebeurde inderdaad, zoals gezegd, in 1978 en 1979, met Playa de Famara in het noordwesten als uitgangspunt. Wij woonden daar in een bungalowtje tegen de erosiehelling van het Famara-

dwaarelende hoppen boven de Famara vlakte - Lanzarote.

gebergte. Van hieruit werd de omgeving verkend, dat wil zeggen in eerste instantie de Famaravlakte en het Famaragebergte met zijn vele kloven; daarna geleidelijk ook de rest van het eiland; hiertoe hadden wij de beschikking over een Seatje, waarbij uiteraard grote stukken te voet moesten worden afgelegd (om te voorkomen dat wij het autootje moesten achterlaten).

Op de Famaravlakte, die bestond uit zandduinen, met droge door de wind kort en rond gehouden struiken, steenvlakten, velden rode sodaplantjes: vooral in de karrensporen, die door de vlakte liepen.

De meest voorkomende vogels waren in de Famaravlakte: Klapeksters (*Lanius excubitor koenigi*), zeer donkere vogels die alle de witte

Toilet makende hoppen + klapekster naast elkaar op telegraafdraad. (Famara vlakte)

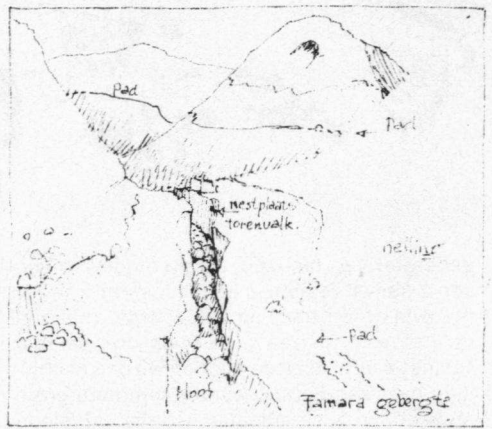
Griel opletende bij geusar achter dode grijze struikjes
(*Burhinus oedicnemus*)
Famara vlakte

streep boven het oog misten (in het najaar 1979 hadden de meeste vogels wel een zeer kleine, lichte wenkbrauwstreep), Hoppen (*Upupa epops*); ook de Hoppen waren donkerder en valer van kleur dan de nominaatvorm. De Klapeksters en Hoppen foerageerden vaak vanaf telegraafpalen en -draden op insecten (sprinkhanen) en hagedissen. De Hop was wel de meest opvallende vogel, zowel hier als elders in Europa. Wij zagen ze af en toe in groepen van wel 30 stuks, die als één groep kleurige vlinders wegduwrelden. Kleine Kortteenleeuweriken (*Calandrella refescens platzeki*), die zeer veelvuldig in de vlakte voorkwamen, en met slow-motion vleugelslagen laag boven de grond hun zangvluchten

uitvoerden. Berthelots Plepers (*Anthus bertheloti bertheloti*), die zowel op de vlakte als op de hellingen van het Famaragebergte voorkwamen, die op de grond of vanaf een steen zongen, dan wel hoog in de lucht hun zangvluchten uitvoerden, en zich daarna als een steen naar beneden lieten vallen. Verder zagen wij veel Grielen (*Burhinus oedicnemus insularum*) die wij meestal in koppeltjes aantreffen. Ze liepen bij verstoring

snel weg om nieuwsgierig achter struikjes te blijven staan, met de kop erboven uit om de indringers met hun grote gele ogen in de gaten te kunnen houden. Renvogels (*Cursorius cursor cursor*), waarvan wij in totaal negen vogels waargenomen hebben, ook weer meestal in koppeltjes bijeen; deze vogels renden als zandkleurige muizen door de vlakke; alleen bij te dichte benadering vlogen ze weg, soms met het uiten van hun lang aangehouden zachte roep 'prak-prak'.

Torenvalken (*Falco tinnunculus dacotiae*), iets kleiner dan de nominaatvorm, het mannetje bruiner en minder gevlekt. De valken zagen we over het gehele eiland, maar meestal tegen de hellingen van het Famaragebergte, waar wij in een gat, in een 9 m diepe kloof-

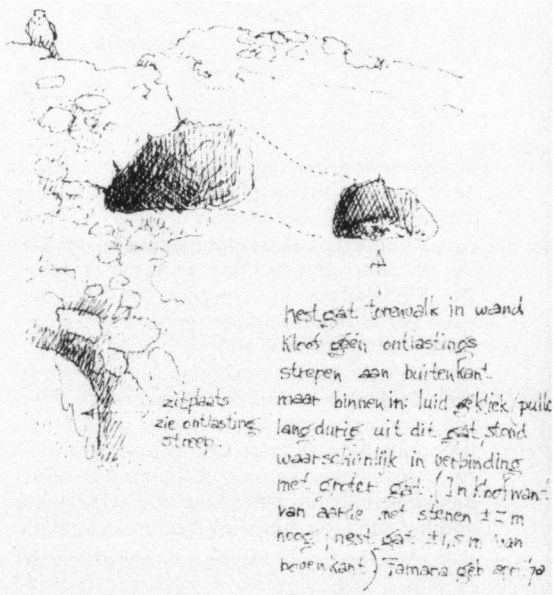
torenvalken staatsduikende op raven
boven de hellingen van het Famaragebergte
had nest in kloofwand (valkje zeer fel)

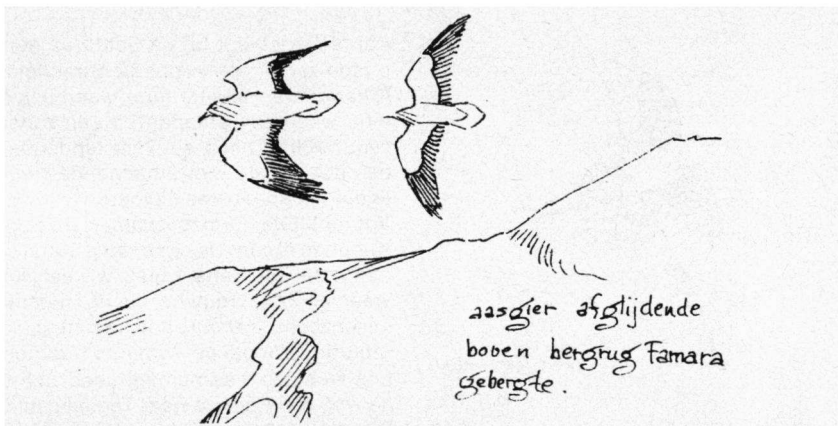
wand, een nest met luid kliekende, schreeuwende pullen vonden. Op de berghellingen deden de valken vele stootdukaanvallen op Raven (*Corvus corax tingitanus*) die op hun foerageertochten (-vluchten) de hellingen afzochten; het was mooi te zien hoe telkens de Raven zich op hun rug gooiden en met hun poten naar de snelle valken maaiden; de valken verdreven de Raven met grote felheid uit hun territorium. Ook stonden de valken veel te bidden om vervolgens neer te vallen op hun prooi, die waarschijnlijk bestond uit grote insecten en veel voorkomende hagedissen.

Van de grotere stootvogels zagen wij een maal de Visarend (*Pandion haliaetus*) bij het eiland La Isleta aan de westkust, waar de vogel in een schuine stootduik, waarbij de vleugelpunten boven het wateroppervlak bleven uitsteken, een vis van circa 35 cm ving die op een naburig strandje werd gekropt, waarna de vogel een bad nam en vervolgens naar een lavastredam in zee vloog om uit te rusten. Tijdens het kroppen van de vis kwam een Strandpleviers naderbij om de in het rond vliegende stukjes vis op te pikken. Verder zagen wij in onze eerste drie weken negen

maal een Aagier (*Neophron percnopterus*), alle adulte vogels, en volgens mij zagen wij nogal eens de zelfde vogels. Ook werd nog een grote edelvalk waargenomen, waarschijnlijk een Eleonora's Valk (*Falco eleonora*) die snel langs het Famaragebergte noord uitvlog.

Het vogelrijkst waren de gebieden rond de dorpen, waar de akkers lagen, in tegenstelling tot het verlaten gebied rond de vuurbergen, Timanfaya, een natuurreservaat, waar 5 à 10 cm onder de lava-as de temperatuur circa 140°C bedraagt. Op 30 à 40 cm onder de lava-as is de temperatuur rond de 400°C. Hier, in dit verlaten oord, waar wij toch af en toe groepjes Woestijnvinken (*Rhodopechys githaginea amantum*) van soms wel 20 stuks tegenkwamen; verder zagen wij ze op de hellingen van het Famaragebergte en aan de westkust op een schorrenstrandje tussen

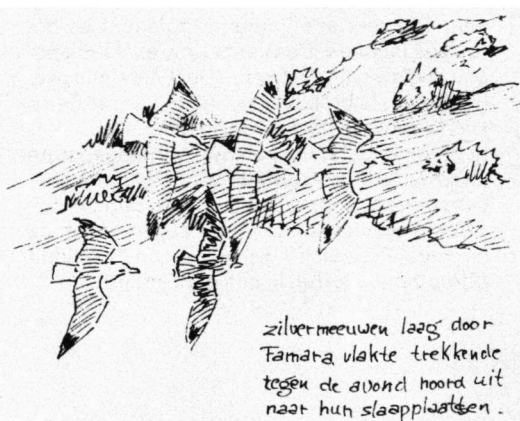
aasgier afglijdende
boven bergrug Famara
Gebergte.

struikjes zeekraal. Voor mij was dit wel de meest fascinerende vogel, deze gedrongen vink. Het mannetje heeft een bloedrode kegelsnavel, waaruit zijn typische roep klonk, als van een kindertrompetje (zie zijn Engelse naam 'Trumpeter Bullfinch'), een vogel die volkomen bij dit eiland past.

Een verrassende ontdekking was de aanwezigheid van de Rode Patrijs (*Alectoris rufa*) op de stenige met lavendel en wolfsmelkachtige struiken begroeide zonnige hellingen in de grote kloof van het Famaragebergte, waar ze bij gevaar vanaf een steen of bergrichel luidgalmend hun blaffende roep lieten horen. Volgens R.D. Etchecopar & F. Huë in hun boek 'De vogels van Noord-Afrika' van de Canarische Eilanden tot de Rode Zee, zou de Rode Patrijs alleen voorkomen op Madeira, waarschijnlijk door de Portugezen daar ingevoerd; dit moet een zeer donkere vorm zijn. De Rode Patrijs op de hellingen van het Famaragebergte waren vrij licht van kleur, met een felrode grote snavel, en waarschijnlijk de soort die op Gran Canaria voorkomt en uit Spanje daarheen werd ingevoerd (*Alectoris rufa intercedens*). Madeira en Gran Canaria zouden alleen door de Rode Patrijs worden bevolkt, terwijl op de overige eilanden alleen de Barbarijse Patrijs (*Alectoris barbara koenigi*) voorkomt. Deze soort werd door mij op Lanzarote in de eerste drie weken niet waargenomen. In het najaar van 1979 werd een groep van 11 stuks langs het Famaragebergte waargenomen. Het bijzondere is, dat de beide soorten naast elkaar voorkomen, daar andere waarnemers hier alleen de Barbarijse Patrijs aantreffen. Buiten het gebied rond Famara, zagen wij de Hoppen en Klapeksters over het gehele eiland.

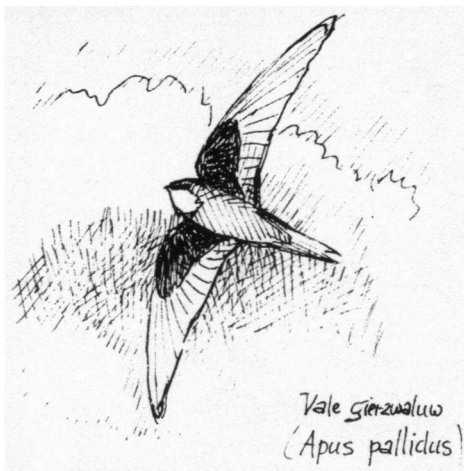
Vale Gierzwaluwen (*Apus pallidus brehmorus*) kwamen wij ook over het gehele eiland tegen, aan de kust, zowel als boven de lava-velden.

Spaanse Mussen (*Passer hispaniolensis*) hoorden wij luid roepen over een groot gedeelte van het eiland, meestal uit de dadelpalmen, waar ze in nestelden. Ook in de grottingangen van Cuevas de los Verdes en Jameos del Agua, waarin een grotmeer de beroemde endemische kleine witte kreeftjes (*Muridopsis polymorpha*) leven. In deze grot bevond zich ook een restaurant, waar de Spaanse Mussen in de gaten in het natuurlijke rotsplafond nestelden. Ook de Vale Gierzwaluw nestelde hier in spleten in het plafond.

zilvermeeuwen laag door
Famara vlakte trekkende
tegen de avond hoort uit
naar hun slaapplekken.

Een andere leuke ontmoeting was die met de Zwarte Wouw (*Milvus migrans*), die het Famaragebergte in oostelijke richting overstak. Vanuit onze bungalow zagen wij iedere avond groepjes Zilvermeeuwen (*Larus argentatus atlantis*) met hun donkerblauwgrijs vleugeldek en de mooie okergele poten laag over de bodem van de Famaravlakte noord uit vliegen. Ditzelfde deden de Raven in groepjes meestal wat hoger tegen de wind in richting noord, langs het Famaragebergte, (naar hun slaapplekken). Een maal zagen wij een Raaf vliegen, met aan een zijde nog maar ongeveer

Vale Gierzwaluw
(*Apus pallidus*)

drie slagpenne, hevig pendelende met de vleugels en met zijn snavel open ('bekaf') tegen de straffe wind in, als laatste van een groepje van acht stuks die met gesloten snavels vlogen. Op de hellingen in het Famaragebergte zagen wij vrij veel Brillgrasmussen (*Sylvia conspicillata ortitalis*) alsmede de gewone Grasmus (*Sylvia communis*) uitrustende naast zijn neef, voor de verdere trek noorduit naar Europa. In het zuiden bij Punta de Papagayo aan een rotsstrandje zagen wij de drie soorten gierzwaluwen tezamen: de Gierzwaluw (*Apus apus*), de Vale Gierzwaluw (*Apus pallidus*) en de Eilandgierzwaluw (*Apus unicolor*) zeer snel langs de rotskust en boven zee jagende. De Gierzwaluw en de Eilandgierzwaluw zijn trekkers. De Eilandgierzwaluw komt als broedvogel niet op Lanzarote en Hierro voor, op de overige eilanden wel.

In gaten in de steile van het Famaragebergte kwamen vrij veel Rotsduiven (*Columba livia canariensis*) voor en verwilderde tamme duiven die er nestelden. Verder zagen wij op de hogergelegen vlakke bij Haria een Tortelduif (*Streptopelia turtur*) in een dadelpalm.

Aan de westkust bij La Santa op een stukje strand zag ik een koppeltje Strandpleviers (*Charadrius alexandrinus*), waarbij ik een pulletje waarnam, staande op een zandplaatje, zenuwachtig heen en weer rennende, terwijl een der ouders met afhappende vleugels afleidingsmanoeuvres uitvoerde.

Vooraf bij de dorpen kwamen wij nogal eens Kneutjes (*Acanthis cannabina karterti*) tegen, een maal bij Haria zagen wij een koppeltje waarvan het vrouwtje ijverig nestmateriaal bijeenzocht, terwijl het mannetje op een muurtje zat (opeens vlogen ze tezamen weg). Een vreemde waarneming deed zich voor op de weg van Famara naar Teguisse, midden op de asfaltweg lag een pas doodgereden Egel; ernaast zat een foeragerende Klapekster (waarschijnlijk op de insecten die op de dode Egel afkwamen).

Op 24 april 1978 maakten wij met een vissersboot uit Orzola een boottocht naar het eiland La Graciosa en liepen over dit mooie eilandje met zijn grote en brede zandstranden, uitgestrekte vlakten, begroeid met rode sodaplantjes, struiken zeeraket en andere begroeiing, terwijl een zenuwachtig koppeltje Strandpleviers voor ons uitdribbelde over het strand langs de vloedreep (waarschijnlijk hadden deze vogels jongen, te oordelen naar hun gedrag).

Meer naar binnen op het eiland tussen grote ronde struiken liepen Berthelots Piepers. De vogeltjes waren zeer tam en liepen voor je uit om de struiken heen om aan de achterzijde nieuwsgierig te wachten of je nog wel kwam. Verder zaten in deze struiken nogal wat Brillgrasmussen die ook opvallend tam waren en je dicht lieten naderen voordat ze naar een andere struik fladderden. Al lopende over dit

struik tegen helling van een ingezakte vulkaan op het eilandje La Graciosa
wielewaal was op noordweststrek Noord uit.

wielewaal ♂ rustende in topje
rode oetplantjes!
soda!

eiland van de oost- naar de westzijde tot aan de rotskust, zag ik een groep van circa 35 Zilverplevier met gedeeltelijk zwarte buik en hals (overgangskleed) voor mij wegvliegen, gevolgd door drie Wulpen en een Oeverloper met op de achtergrond de eilanden Montana Clara en Alegranza. Op de terugweg naar mijn vrouw Corrie, die op het grote strand bij het vissersdorpje La Caleta del Sebo lag te zonnen, zag ik ongeveer halverwege een prachtige Wielewaal (mannetje) passeren.

LITTERATUUR:

- Etchecopar R.D. & F.Hübner (1967): The birds of North Africa from the Canary Islands to the Red Sea. Edinburgh en London.
Heinzel H., R. Fitter, J.F. Parslow (1977): De Europese vogels in kleur. Gids voor alle vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden Oosten. Derde druk. Amsterdam-Brussel.
Morillo C. (1976): Guia de las Rapaces Ibericas, Madrid 1976;
Plinz, Werner (1978): Vogelbeobachtungen auf Lanzarote (Kanaren). Ornithologische Mitteilungen 30 (7): 159-163.
Witt, Hans (1971): Ornithologische Beobachtungen auf den Kanaren. Ornithologische Mitteilungen 23 (7-8): 145-148.

Vogel-Kosmos-Kalender 1983

Wederom dertien prachtige kleurenfoto's van het formaat 28 x 23½ cm met afbeeldingen van Vink, Kruisbek, Jan van Gent, Kleine Mantelmeeuw, Wilde Eend, Roodkeelnachtegaal, Spreeuw, Boomkruiper, Bontbekplevier, Koolmees, Zeearend, Dwerguil en Kleine Kelpgans van de fotografen R. Maier (2), E. Potte (4), E. Eifzer/Angermayer (1), I. Czimeck (1), M. Pforr (1), H. Reinhard (2), Spönlein/Lindenburger (1) en D. Thiele/Prenze (1) treffen wij in deze kalender aan. Een mooie kalender, die bij de liefhebbers zeker aftrek zal vinden.

Vogel-Kosmos-Kalender 1983. Uitg. Franckh'sche Verlagshandlung W. Keller & Co, Franckh-Kosmos, Postfach 640, D-7000 Stuttgart 1. DM 24.-.

Van Hoytema kalender 1983

'Zwaluwen brengen geluk' dacht het landvolk in vroeger tijden. Daarom waren ze verheugd als de vogels hun nesten onder de daklijsten pleisterden. Indien u de Van Hoytema-kalender voor 1983 aanschaf heeft u niet slechts de Boerenzwaluw, maar ook de prachtige kleurenlitho's van Pauw, Witte Kwikstaart, Kraanvogels, Bonte Kraai tot het Roodborstje in berijpte takken toe in huis. Zeer gevarieerd, —er zijn prenten bij die behoren tot de mooiste, die de kunstenaar gemaakt heeft. De uitgever zelf zegt: 'Het is eigenlijk onbegrijpelijk als kunstzinnige vogelkenners zich deze kalender laten ontgaan!

Uitgave van A.G. Schoonderbeek, Jordaan 40, 1251 PD Laren N.-H., 02153-83933, afmeting 48 x 21 cm. Prijs f 22,90.

Kijk op het groene Nederland

Pasgeleden is een nieuwe serie verschenen en wel volgens het zelfde concept als de serie 'Kijk op Nederland'. Nu alleen niet over kerken, boerderijen, stadhuizen, molens en ook niet over poortjes en hofjes, gevels en gevelstenen maar over het landschappelijk schoon van onze provincies, de wereld van de polder en het landbouwbedrijf, de rivieren, stranden

Op zijn weg naar het noorden, rustte hij even op het topje van een struik uit om vervolgens zijn tocht voort te zetten.

Andere doortrekkers op Lanzarote waren de Boerenzwaluwen, Huiszwaluwen, Regenwulpen, Oeverlopers en een Kleine Zilverreiger. Al met al de moeite waard om zijn tijd op dit bizarre vreemde eiland door te brengen en er hopelijk nog eens terug te keren.

■ Ad Cameron, Poelhûske, Nesserweg 2, 9141 TK Wierum.

en uiterwaarden, de heemtuinen en staatsbossen, de weilanden en de bloeiende bollenvelden: kortom het groene Nederland. Ook in deze serie passeert ons land per provincies de revue. Naast de informatie in woord en gekleurd beeld is elk deel voorzien van een gids voor het 'groene toerisme'. Op plaatsnaam vindt de gebruiker informatie over landschappelijk vertier in eigen land. Fiets- en wandelroutes, landschappelijke bezienswaardigheden, toeristische activiteiten in de groene ruimte, natuurgebieden en dergelijke. De delen over Friesland, Drenthe en Noord-Brabant zijn inmiddels verschenen. De overige acht delen verschenen in het voorjaar 1982. Aan de kleurillustratie is bijzonder veel zorg besteed, hetgeen een goede belofte inhoudt voor de nog te verschijnen delen.

Prijs bij intekening op de complete serie f 29,50 per deel, losse delen f 32,50 per deel. Drie maanden na verschijning van het laatste deel bedraagt de serieprijs f 31,50 per deel, losse delen kosten dan f 34,50. Uitgave Elsevier Focus, Amsterdam.

Bescherming Griekse stootvogels en gieren

Het Wereld Natuurfonds overlegt met de Griekse overheid de te nemen maatregelen ter bescherming van enkele stootvogelsoorten en de Monniksgier. Het gaat om soorten die als ernstig bedreigd worden beschouwd. De Monniksgier en verder de Zeearend, Keizerarend en Lannervalk komen als broedvogels nog voor in de provincie Evros langs de Bulgaarse grens. Het daar gelegen Rodopigebergte wordt voor de stootvogelpopulatie van Europa van het grootste belang geacht. De broedgebieden gaan echter snel achteruit ten gevolge van bosexploitatie en de aanleg van wegen. Het WNF-project omvat het opstellen van regels ten behoeve van de bosexploitatie en het treffen van voor stootvogels en gieren specifieke beschermingsmaatregelen zoals het instellen van beschermde broedgebieden en het aanleggen van voederplaatsen.